

Hoge Raad wijst belangrijk arrest over rechtsmacht bij grensoverschrijdende claims voor zuivere vermogensschade

De Hoge Raad heeft op 16 januari jl. een belangrijk arrest gewezen voor grensoverschrijdende litigation in Europa, namelijk over internationale rechterlijke bevoegdheid bij zuivere initiële vermogensschade. Omdat de Hoge Raad hier prejudiciële vragen over stelde, is het Europese Hof van Justitie nu aan zet.

Internationaal opererende bedrijven worden in toenemende mate geconfronteerd met het risico van grensoverschrijdende aansprakelijkheidsclaims. De risico's, kosten en management tijd van claims worden in belangrijke mate beïnvloed door het land waarin over deze claims moet worden beslist. Binnen de Europese Unie zijn er significante verschillen tussen de mogelijkheden en de kwaliteit van rechtspleging in de lidstaten. Het is daarom van belang om te weten welke rechter men treft. De Europese regelgeving bepaalt als uitgangspunt dat claims worden gebracht bij de rechter in het land waar de gedaagde woonachtig of gevestigd is. Als alternatief kunnen claims uit onrechtmatige daad worden gebracht bij de rechter van de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan. Daarbij hebben eisers een keuze: zij kunnen kiezen voor de rechter van de lidstaat waarin het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan maar ook voor de rechter van de lidstaat waar de schade is ingetreden. Hierover bestaat uitgebreide rechtspraak. Een van de vragen die daarin tot dusverre onbeantwoord is gebleven, is of en, zo ja, wanneer, de plaats waar zuivere vermogensschade wordt geleden rechtsmacht geeft. Dit type schade is vaak aan de orde. Een eisersvriendelijke benadering zou ruim baan geven voor forumshopping. De Hoge Raad (ECLI:NL:HR:2015:36) heeft hierover vragen van uitleg gesteld aan het Europese Hof van Justitie (HvJ). Het antwoord op deze vragen zal van groot belang zijn voor het voeren van procedures in Europa.

Aandelentransactie

Aanleiding voor deze zaak was een aandelentransactie in Tsjechië. Het ging om een verkoop door Tsjechische aandeelhouders van aandelen in een Tsjechische vennootschap aan Tsjechische vennootschappen binnen de Universal Music Groep. De onderhandelingen vonden plaats in Tsjechië. De transactie werd beheerst door Tsjechisch recht en beide partijen werden juridisch bijgestaan door Tsjechische advocaten.

Gedurende de transactie is door de Tsjechische advocaten een rekenkundige fout gemaakt in de transactiedocumentatie, waardoor de verkopende aandeelhouders meenden aanspraak te kunnen maken op een verkoopprijs die het vijfvoudige bedroeg van wat Universal Music Groep beoogde te betalen. Partijen hebben hun geschil hierover voorgelegd aan een Tsjechische arbitragecommissie en zijn vervolgens een vaststellingsovereenkomst aangegaan. Daarin werd afgesproken dat het schikkingsbedrag zou worden betaald door de Nederlandse moedervenootschap, Universal Music Holding B.V. ("Universal Music"). Het schikkingsbedrag is betaald vanaf een Nederlandse bankrekening.

Universal Music heeft vervolgens op de grondslag van onrechtmatige daad een procedure aanhangig gemaakt bij de Nederlandse rechter om de door haar geleden schade (het schikkingsbedrag) op de Tsjechische advocaten te verhalen. Onderwerp van geschil is of de Nederlandse rechter bevoegd is van deze vordering kennis te nemen. Volgens Universal Music is dat het geval omdat zij haar schade in Nederland heeft geleden doordat zij het schikkingsbedrag vanaf haar Nederlandse rekening heeft betaald.

Bevoegdheid bij zuivere economische schade?

De vraag of een rechter in burgerlijke handelszaken bevoegd is kennis te nemen van een grensoverschrijdend geschil, werd binnen de EG (thans EU) bepaald aan de hand van de Verordening (EG) 44/2001 ("EEX-Vo (oud)"). Sinds 10 januari 2015 is de herschikte verordening in werking getreden, maar op grond van de overgangsregeling is op de onderhavige zaak nog steeds de oude regelgeving van toepassing. De betreffende artikelen zijn in de nieuwe regeling inhoudelijk niet gewijzigd.

De hoofdregel onder artikel 2 EEX-Vo (oud) is dat de rechter bevoegd is van de lidstaat waar de gedaagde zijn woonplaats heeft (of gevestigd is). Artikel 5 lid 3 EEX-Vo (oud) voorziet voor de eisende partij in een alternatieve keuzemogelijkheid. Naast de rechter van de woonplaats van verweerder, is bij een onrechtmatige daad, tevens de rechter bevoegd van de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan (het "Handlungsort"). In het Kalimijnen-arrest (ECLI:EU:1976:166) oordeelde het HvJ dat onder "de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan" tevens moet worden verstaan "de plaats waar de schade is ingetreden" (het "Erfolgort"). Daarmee creëerde het HvJ dus in feite een derde bevoegdheidsgrondslag.

Om echter te voorkomen dat de regel van het Erfolgort zou leiden tot het zogeheten "forumshopping", oordeelde het HvJ in latere jurisprudentie dat een strikte uitleg moet worden gegeven aan vernoemde begrippen. Volgens het HvJ is artikel 5 lid 3 EEX-Vo (oud) gebaseerd op het bestaan van een bijzonder nauwe band tussen de vordering en de rechter van de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan. Zo vormt alleen de schade die het rechtstreekse gevolg is van het schadebrengende feit een grondslag voor internationale bevoegdheid van de rechter (ook wel "initiële schade" genoemd). Het Erfolgort omvat volgens het HvJ dus niet "iedere plaats waar de schadelijke gevolgen voelbaar zijn van een feit dat reeds elders daadwerkelijk ingetreden schade heeft veroorzaakt".

Ondanks dat over dit onderwerp meerdere arresten zijn geweest, heeft het HvJ nooit in duidelijke bewoordingen aangegeven i) wat onder initiële zuivere vermogensschade moet worden verstaan, ii) hoe moet worden bepaald waar deze is ingetreden en iii) of zuivere vermogensschade überhaupt binnen het toepassingsbereik van artikel 5 lid 3 EEX-Vo (oud) kan vallen. Het zijn onder andere deze vragen die de Hoge Raad aan het HvJ heeft voorgelegd.

Verloop procedure

Bij de beoordeling van het geschil in feitelijke instantie heeft het hof (ECLI:NL:GHARL:2013:BY8880) in het midden gelaten of de door Universal Music gevorderde schade al dan niet als initiële schade kan worden aangemerkt. Volgens het hof komt aan de Nederlandse rechter in dit geval geen internationale bevoegdheid toe, omdat "het bijzonder nauw verband" ontbreekt.

Universal Music heeft tegen dit oordeel cassatieberoep ingesteld. Zij heeft -kort gezegd- gesteld dat het hof zou hebben miskend dat de rechter van de plaats waar initiële (zuivere) vermogensschade is ingetreden, internationale bevoegdheid toekomt uit hoofde van artikel 5 lid 3 EEX-Vo (oud).

De gedaagden hebben op hun beurt voorwaardelijk incidenteel cassatieberoep ingesteld, en aangevoerd dat alvorens over de bevoegdheidsvraag met betrekking zuivere vermogensschade kan worden geoordeeld, eerst zal moeten worden beoordeeld of sprake is van initiële schade. Gedaagden stellen zich op het standpunt dat dit niet het geval is omdat het betaalde schikkingsbedrag slechts als indirecte schade valt aan te merken.

De Hoge Raad – prejudiciële vragen

De Hoge Raad concludeert kort gezegd dat de vraag of zuivere initiële vermogensschade onder het toepassingsbereik van artikel 5 lid 3 EEX-Vo (oud) valt, nog niet door het HvJ is beantwoord. Hij

merkt op dat deze vraag in de zaak Zuid Chemie/ Philippo's (ECLI:EU:C:2009:475) al eens eerder aan het HvJ is voorgelegd, maar dat het HvJ hierop wegens de zuiver hypothetische vraagstelling niet heeft willen antwoorden. De Hoge Raad ziet nu dus nogmaals zijn kans waar en legt daarom als eerste prejudiciële vraag aan het HvJ voor of het wil beoordelen of zuivere vermogensschade überhaupt binnen het toepassingsbereik van artikel 5 lid 3 EEX-Vo (oud) kan vallen.

Met zijn tweede en derde prejudiciële vraag verzoekt de Hoge Raad het HvJ om - indien het antwoord op de eerste vraag bevestigend luidt - vast te stellen aan de hand van welke maatstaf of welke gezichtspunten de nationale rechter moet bepalen of (i) sprake is van initiële vermogensschade en (ii) waar deze is ingetreden.

Belang voor de rechtspraak

In deze zaak gaat het om vermogensschade als gevolg van een beroepsfout van Tsjechische advocaten in een aandelentransactie. Er zijn echter nog talloze andere voorbeelden te noemen waarin sprake kan zijn van zuivere vermogensschade. Te denken valt aan geleden verlies of gederfde winst die het rechtstreekse gevolg is van ongeoorloofde mededingingsrechtelijk relevante handelingen, onrechtmatige publicaties, gevallen van schending van de zorgplicht door financiële instellingen en handelingen die leiden tot prospectusaansprakelijkheid.

Tot op heden is onzeker of zuivere vermogensschade internationale bevoegdheid kan scheppen voor de burgerlijke handelsrechter. Die onduidelijkheid lijkt binnenkort te worden weggenomen. Mocht de vraag door het HvJ bevestigend worden beantwoord, dan is de vervolgvraag hoe het HvJ haar beperkingen in het kader van de strikte toepassing van artikel 5 lid 3 EEX-Vo (oud) gaat vormgeven. Die beperkingen zullen dan hopelijk zijn terug te vinden in de door de door de Hoge Raad gevraagde gezichtspunten met betrekking tot de vragen i) of sprake is van initiële schade en ii) hoe moet worden beoordeeld waar deze intreedt. Zoals het HvJ zelf meerdere malen heeft aangegeven is de rechtspraak er niet bij gebaat dat de hoofdregel van artikel 2 EEX-Vo (oud)(woonplaats gedaagde) wordt uitgehouden. Die regel is in eerste instantie bedoeld ter bescherming van de gedaagde partij. Een verweerder moet niet zo maar in een andere staat voor de rechter kunnen worden gedaagd. Slechts in uitzonderlijke gevallen, waarbij er een bijzonder nauwe band bestaat tussen de vordering en de staat van de aangezochte rechter, mag op deze hoofdregel een uitzondering worden gemaakt.

NautaDutilh heeft zowel in feitelijke instantie als in cassatie één van de gedaagden bijgestaan in zijn verweer.

Contact me

Vincent Dogan | Amsterdam | +31 20 71 71 470

Freerk Vermeulen | Amsterdam | +31 20 71 71 885